Михайлюк Г.В.

ОСОБЛИВОСТІ ОПРАЦЮВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР МОДАЛЬНОСТІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ ПРИ РОБОТІ ІЗ СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ МОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Стаття представляє собою опис розробленої методики викладання граматичних аспектів модальності японської мови у читанні для роботи зі студентами мовних спеціальностей. Висвітлені особливості навчання граматики японської мови українських студентів. Описана модель презентації нових граматичних структур модальності японської мови у художніх текстах.

The article represents the description of the methodic of teaching the modal grammar aspects of the Japanese language in the process of teaching the students with the specialization on language. The peculiarities of teaching the Ukrainian students the Japanese grammar were described, as well as the model of presentation the new modal grammar structures of the Japanese language in the belles-lettres texts.

Процеси глобалізації сучасного суспільства, які мають на меті створення єдиного інформаційного та освітнього простору, впливають на визначення економічного та суспільно-політичного курсу розвитку всіх світових держав, зокрема й України. У свою чергу, нова політична і соціально-економічна реальність у постсоціалістичних країнах зумовила виникнення і розвиток концепцій міжкультурних комунікацій та міжкультурного спілкування. За роки незалежності Україна показала себе як держава, яка прагне всебічного розвитку та актуалізації себе як рівного та всебічно розвиненого партнера багатьох країн світу. Останнім часом значного поширення

© Михайлюк Г.В., 2008

набуло викладання японської мови (ЯМ) у вищих мовних навчальних закладах (ВМНЗ). Проте методика викладання ЯМ, а с особливо її граматичних аспектів, досі залишається нерозробленою. Відповідно, постає питання про необхідність розробки спеціальної методики навчання зазначеної мови українських студентів, зокрема граматичних засобів вираження модальності (ГЗВМ) мови як одного з найскладніших граматичних аспектів ЯМ, в якому знаходять своє відображення культурологічні відмінності світосприйняття українського та японського менталітетів. Водночас, одним з найскладніших для оволодіння видів мовленнєвої діяльності в ЯМ для українських студентів залишається процес читання. Серед труднощів формування вмінь читання ЯМ одне з чільних місць посідає складність граматичного змісту текстів та, зокрема, наявність багатьох синонімічних та омонімічних граматичних структур (ГС) вираження модальних відтінків значення в ЯМ. Зазначене вище зумовлює необхідність розробки методики навчання студентів ВМНЗ України ГЗВМ ЯМ у процесі читання та виокремлення спеціальних методичних рекомендацій щодо впровадження вказаної методики у життя, що, у свою чергу, визначає **актуальність** обраної теми статті.

Метою статті є презентація основних аспектів зазначеної методики. Зазначена мета статті передбачає вирішення таких **завдань**: 1) виявити основні труднощі навчання ГЗВМ ЯМ українських студентів; 2) описати процес ознайомлення з новими граматичними структурами (ГС) вираження модальності в ЯМ.

Процес ознайомлення з граматичними засобами вираження модальності в ЯМ передбачає, згідно з вказаною вище методикою, опрацювання комплексу синонімічних ГС різних рівнів складності. Відповідно до рівнів складності ЯМ, визначених Міністерством освіти Японії, існує чотири основних рівні складності мови, з яких четвертий є початковим, найпростішим, а перший, відповідно, останнім та найскладнішим. ГС модальності, які входять до курсу робочих програм з ЯМ у ВМНЗ, відносяться до третього та другого рівнів складності ЯМ. Проводячи паралелі з рівнями оволодіння іноземними мовами, прийнятими у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, зазначені третій та

другий рівні оволодіння ЯМ можна умовно співвіднести з європейськими рівнями В1, В2.

У межах запропонованої методики ми пропонуємо тематичний підхід до опрацювання ГС модальності в ЯМ, під яким розуміємо такий розподіл граматичного матеріалу, за яким нові ГС подаються окремими темами у вигляді тематичних блоків. Один тематичний блок ГЗВМ, в залежності від рівня складності наявних у ньому ГС, складається у середньому з трьох-п'яти складових елементів, або "кроків" (термін, прийнятий у межах нашого дослідження для спрощення процесу впровадження методики серед студентів), у кожному з яких поступово, від простіших до складніших, презентуються синонімічні ГС модальності ЯМ. Один тематичний блок ГЗВМ, разом з опрацюванням матеріалу у вправах, розрахований у середньому на шість занять (пар) або дванадцять академічних годин, що дозволяє включити вказані матеріали до розподілу годин з предмету "Японська мова" за кредитно-модульною системою.

Процес ознайомлення з новими ГС модальності ЯМ, згідно із запропонованою методикою, відбувається у невеликих за обсягом уривках адаптованих художніх творів японської літератури. Погоджуючись із загальновизнаною тенденцією сучасної методики щодо надання прерогативи автентичним текстам у процесі навчання читання та формування граматичних навичок іноземної мови, розглянутою у працях багатьох науковців [3,4,5,6], у межах нашого дослідження для ознайомлення з ГС ЯМ ми обираємо адаптацію текстів, виходячи з основних труднощів оволодіння граматичними аспектами ЯМ українських студентів, а саме:

Студенти, які вступають до ВМНЗ для вивчення європейських мов, вже вивчали зазначені мови у школі і на момент вступу до ВМНЗ мають рівень володіння мовою приблизно В1+. На відміну від них, студенти-японісти починають вивчення ЯМ тільки на першому курсі ВМНЗ. Відповідно, на другому-третьому курсах навчання у ВМНЗ студенти ще не можуть читати неадаптовані або частково адаптовані автентичні японські тексти, які містять у своєму складі багато незнайомих студентам лексичних одиниць, виражених ієрогліфами, без словника. Виходячи з зазначеного вище, ми вважаємо використання автентичних текстів ЯМ на

другому-третьому курсах ВМНЗ доцільним для навчання читання як виду мовленнєвої діяльності, проте не для ознайомлення з новими ГС, оскільки у процесі ознайомлення з новими ГС ЯМ у важких для сприйняття неадаптованих автентичних текстах студенти просто не звернуть увагу на нові ГС, намагаючись розшифрувати значення тексту і таким чином зрозуміти його.

Лексична та граматична будова ЯМ відрізняється від інших мов рядом особливостей, а саме: наявністю ієрогліфічної системи письма та більш поширеною системою явищ синонімії та омонімії, як лексичної, так і граматичної у порівнянні з європейськими мовами, наявністю відмінностей між писемним та усним мовленням, спеціального ввічливого стилю "Кейго" [2]. Особливо широко явище синонімії представлене серед ГЗВМ в ЯМ. Розгалуженість синонімії та омонімії ЯМ обумовлює той факт, що сприймання мовлення на слух дуже часто супроводжується письмовим варіантом повідомлення. Прикладом може служити той факт, що всі новини на телебаченні Японії, створені для японців, супроводжуються титрами з текстом новин для полегшення сприйняття матеріалу. Як показує власний досвід викладання ЯМ та спілкування з носіями мови, сприйняття складних синонімічних та омонімічних ГС ЯМ, прикладом яких є ГС вираження модальності, на слух, є складним не тільки для студентів, але навіть для самих японців. Сама форма письма ЯМ – ієрогліфічна – є вираженням того, що основне світосприйняття японця завжди базується не на системі "почув-побачив-зрозумів", а на системі "побачив-почув-зрозумів", що свідчить про первинність зорового сприйняття ЯМ. Враховуючи зазначені особливості ЯМ, можна дійти висновку, що вводити нові ГС модальності ЯМ доцільно, використовуючи *письмовий варіант* текстів для другого пред'явлення ГС ЯМ після першого, усного, пред'явлення.

Звертаючись до характеру текстів для ознайомлення з новими ГС модальності, ми обираємо тексти художньої літератури ЯМ, обумовлюючи наш вибір тим, що, по-перше, саме у художніх текстах (ХТ) знаходять своє відображення різноманітні відтінки модальних значень ЯМ, і, по-друге, використання ХТ передбачає поширення соціокультурного потенціалу студентів.

У пошуках шляхів адаптації текстів ми звернулись до запропонованих А.А.Вейзе шляхів трансформації тексту, обравши з наданої науковцем класифікації вторинних текстів переказ та адаптований текст [1:157-164]. Основними шляхам створення вторинного навчального тексту для ознайомлення з граматичним матеріалом ЯМ ми обрали *шлях переказу, узагальнення та перефразування мовного матеріалу.* Зауважимо, що слідом за А.А.Вейзе, під узагальненням ми розуміємо глибоке проникнення у предмет опису в тексті та синтез найбільш суттєвих його рис, під перефразуванням маємо на увазі цілеспрямоване використання мовних засобів, за допомогою яких створюється можливість варіювання одного і того ж змісту при збереженні семантичної ідентичності висловлювання, яка закладена у глибинній структурі, тобто у ситуації, що зображується [1:164]. Враховуючи специфіку нашого дослідження, ми використовували здебільшого граматичне перефразування тексту.

Використовуючи адаптовані тексти для ознайомлення з ГС модальності ЯМ, ми маємо справу з слуховим та візуальним сприйняттям тексту, а отже, мова йде не тільки про навчання граматики ЯМ, але й про паралельне формування вмінь аудіювання та читання ЯМ. Відповідно, постає потреба визначити вид читання, який використовується нами у процесі навчання ГЗВМ ЯМ та сформулювати основні завдання аудіювання у процесі пред'явлення тексту. Отже, враховуючи специфіку нашого дослідження, ми зазначаємо, що основним *завданням аудітивного пред'явлення тексту є презентація нових ГС, що передбачає їх сприймання та розрізнення у тексті.* Щодо виду читання, який використовується нами у межах зазначеної методики, то, виходячи з класифікації видів читання, запропонованою С.К.Фоломкіною [7], ми визначаємо читання у межах методики навчання ГС модальності ЯМ як *пошукове читання*. Зауважимо, що, слідом за С.К.Фоломкіною, під пошуковим читанням ми розуміємо таке читання, яке спрямовано на пошук у тексті конкретної інформації (у нашому випадку – нових ГС модальності), про які читачеві відомо з інших джерел, що вони наявні у тексті [7:29].

Таким чином, визначивши основні аспекти опрацювання ГС модальності ЯМ у процесі читання, ми дійшли таких

висновків: 1) враховуючи вказані труднощі оволодіння граматичними аспектами ЯМ для українських студентів, ми пропонуємо вводити нові ГЗВМ у письмовому вигляді, в адаптованих текстах японської художньої літератури, невеликих за розміром; 2) для адаптації ХТ ми обираємо шлях переказу, узагальнення та перефразування мовного матеріалу; 3) вид читання, який пропонується нами для ознайомлення з новими ГЗВМ ЯМ – пошукове.

Матеріали представленої статті мають практичне значення та можуть бути використані викладачами ЯМ та студентами, які вивчають ЯМ у процесі роботи з новими ГС модальності ЯМ. Подальші перспективи дослідження ми вбачаємо у розробці комплексу вправ для опрацювання зазначених граматичних аспектів у процесі читання.

Література

1. Вейзе А.А. Обучение аннотированию и реферированию // Проблемы текстуальной лингвистики. – К.: Вища школа, 1983. – С. 157-164.

2. Голубець В.В. Класифікація граматичних структур японської мови на середньому ступені мовного вищого навчального закладу // Вісник Київського державного лінгвістичного університету, серія: педагогіка, психологія, 2000. – Вип. 3. – С.165-169.

3. Ницецкая О.Н. Обучение грамматическому материалу и его организация в учебнике “English through Communication” для 7-8 классов средней школы: Дис. ...канд. пед. наук. – К., 1998. – 200 с.

4. Панова Л.С. Обучение иностранному языку в школе. – К., 1989. – С. 19-41.

5. Пассов Е.И. Условно-речевые упражнения для формирования грамматических навыков. – М., 1978. – С. 23.

6. Скляренко Н.К. Навчання граматичних структур англійської мови в середній школі. – К.: Радян. школа, 1982. – 104 с.

7. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. – М.: Высшая школа, 1987. – 207 с.